

POSTANOWIENIE

Dnia 26 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Iwulski

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania S. [...] Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w likwidacji
w K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.

z udziałem zainteresowanego M. Ż.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 26 stycznia 2022 r.,

zażalenia S. [...] Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w likwidacji w K.

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 24 czerwca 2021 r., sygn. akt III AUa [...],

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z 7 stycznia 2021 r., w rozpoznaniu apelacji odwołującej się S. (...) spółki z o.o. z siedzibą w B., uchylił zaskarżony apelacją wyrok Sądu Okręgowego w B. w pkt. 2 - w zakresie dotyczącym S. 2014 spółki z o.o. z siedzibą w B. i umorzył postępowanie w stosunku do tej spółki; oddalił apelację w pozostałym zakresie i zasądził od S. (...) spółki z o.o. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B. kwotę 240 zł tytułem zwrotu

kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, a także odrzucił apelację S. (...) spółki z o.o.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniosła odwołująca się S. 2000 spółka z o.o. w likwidacji w K., zaskarżając wyrok ten w całości.

Zarządzeniem z 25 maja 2021 r., doręczonym pełnomocnikowi odwołującej się 4 czerwca 2021 r., zobowiązano stronę skarżącą do oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398⁴ § 3 k.p.c.), zakreślając termin 7 dni na wykonanie tego zarządzenia oraz zastrzegając rygor odrzucenia skargi kasacyjnej w sytuacji jej nieuzupełnienia.

Pismem procesowym z 11 czerwca 2021 r. odwołująca się oświadczyła, że nie jest w stanie uzupełnić braków formalnych skargi i oznaczyć wartość przedmiotu zaskarżenia będącej sumą składek należnych za zainteresowanego M.Ż.

Z uwagi na nieuzupełnienie braków formalnych skargi kasacyjnej, Sąd Apelacyjny w (...), postanowieniem z 24 czerwca 2021 r., odrzucił skargę wniesioną przez odwołującą się S. (...) spółkę z o.o. w likwidacji w K. od wyroku z 7 stycznia 2021 r.

W uzasadnieniu postanowienia o odrzuceniu skargi Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że rozpoznawana sprawa została wszczęta odwołaniem od decyzji ustalającej podleganie M. Ż. (zainteresowanego) obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę u płatnika składek S. (...) spółki z o.o. (obecnie w likwidacji). W odwołaniu S. (...) spółka z o.o. domagała się zmiany zaskarżonej decyzji i orzeczenia, że płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne za zainteresowanego w okresie objętym zaskarżoną decyzją są spółki R. oraz K. (...).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, istotą sporu nie było ustalenie tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym (pracowniczy tytuł nie był kwestionowany), lecz ustalenie płatnika składek jako podmiotu zobowiązanego do odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne, których tytuł stanowiło niekwestionowane przez strony zawarcie umowy o pracę i jej wykonywanie przez zainteresowanego. W sprawie dotyczącej poboru składki z tytułu podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym dopuszczalność skargi kasacyjnej zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 9 października

2002 r., II UZ 94/02, OSNP 2004 nr 6, poz. 107; z 16 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284; z 16 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284; z 20 września 2017 r., I UK 342/16, LEX nr 2390760).

Z tych przyczyn w rozpoznawanej sprawie konieczne było oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia w celu ustalenia dopuszczalności wniesienia skargi kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego (art. 398² § 1 k.p.c.). Obowiązek ten spoczywał na stronie wnoszącej skargę kasacyjną. Strona skarżąca, mimo wezwania przez Sąd, nie oznaczyła wartości przedmiotu zaskarżenia. Bez znaczenia pozostaje wartość przedmiotu zaskarżenia podana przez organ rentowy, skoro jej określenia powinna dokonać strona skarżąca.

Zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego z 24 czerwca 2021 r. o odrzuceniu skargi kasacyjnej wniosła odwołująca się S. 2000 spółka z o.o. w likwidacji z siedzibą w K., zaskarżając to postanowienie w całości.

W zażaleniu zarzuciła naruszenie przepisów postępowania: art. 398⁶ § 2 k.p.c. w związku z art. 398² § 1 k.p.c. przez ich błędne zastosowanie i niezasadne przyjęcie, że sprawa wszczęta odwołaniem od decyzji ustalającej podleganie obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu oraz chorobowemu jest sprawą o prawa majątkowe, w której dopuszczalność skargi kasacyjnej jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia, podczas gdy jest to sprawa o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, w której skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia.

Powołując się na tak sformułowany zarzut, żaląca się wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do nadania biegu skardze kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie jest uzasadnione.

Wbrew odmiennemu stanowisku żalącej się, wszystkie sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są sprawami o prawa majątkowe i tak należy je traktować. Pośrednio wynika to z art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., zgodnie z którym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje

niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. Oznacza to, że wymienione kategorie spraw mają charakter majątkowy, jednak wartość przedmiotu zaskarżenia nie determinuje w ich przypadku dopuszczalności skargi kasacyjnej, która w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przysługuje co do zasady wówczas, gdy wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi co najmniej dziesięć tysięcy złotych (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Skoro zaś sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są sprawami o prawa majątkowe, to znaczy, że możliwe (a w niektórych przypadkach konieczne) jest oznaczenie w nich wartości przedmiotu sporu oraz wartości przedmiotu zaskarżenia. Obowiązek taki spoczywa na stronie skarżącej (wnoszącej skargę kasacyjną). Ma tu odpowiednie zastosowanie art. 19 § 2 k.p.c. – w sprawach, których przedmiotem nie jest roszczenie pieniężne, strona inicjująca postępowanie ma obowiązek oznaczenia wartości przedmiotu sporu, a jeśli nie uczyniła tego wcześniej (na poprzednich etapach postępowania), i nie wyegzekwował od niej tego sąd, spoczywa na niej obowiązek oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, od której zależy dopuszczalność skargi kasacyjnej.

Nie ulega wątpliwości, że rozpoznawana sprawa ma charakter majątkowy. Problem wymagający rozstrzygnięcia sprowadza się natomiast do tego, czy jest to sprawa o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego (o podleganie ubezpieczeniom społecznym, o ustalenie podlegania tym ubezpieczeniom), a zatem czy do skargi kasacyjnej wniesionej w tej sprawie ma zastosowanie wyłączenie przewidziane w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.

Rozstrzygając ten problem, należy odnieść się bezpośrednio do podstaw prawnych wydania przez organ rentowy decyzji, stanowiącej przedmiot badania i ocen w rozpoznawanej sprawie, ponieważ w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601; z 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09, LEX nr 583831; z 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210), w granicach jej treści i zakresu odwołania.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że sprawa o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, o której mowa w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., to sprawa, w której spór dotyczy istnienia obowiązku podlegania danej osoby fizycznej ubezpieczeniom społecznym z któregokolwiek tytułu wymienionego w art. 6 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2021 r., poz. 423, dalej: ustawa systemowa). W rezultacie, w sprawie, w której adresat decyzji organu rentowego zaprzecza, że jest płatnikiem składek należnych za ubezpieczonego, spór przedmiotowo dotyczy składek na ubezpieczenia społeczne, a nie podlegania tym ubezpieczeniom. Sprawa taka nie należy zatem do kategorii wymienionej w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., a o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 12 stycznia 2017 r., II UZ 68/16, LEX nr 2209114; z 21 kwietnia 2015 r., II UZ 8/15, OSNP 2017 nr 3, poz. 34; z 15 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284; z 5 grudnia 2017 r., I UZ 52/17, LEX nr 2434481; z 16 czerwca 2020 r., I UK 330/19, LEX nr 3033209).

W rozpoznawanej sprawie, jak wynika z treści odwołania, nie jest sporne podleganie przez zainteresowanego ubezpieczeniom społecznym z tytułu zatrudnienia w charakterze pracownika w okresie objętym zaskarżoną decyzją, lecz wyłącznie to, kto w tym okresie był jego pracodawcą a w konsekwencji płatnikiem składek. Rozpoznawana sprawa dotyczy więc ustalenia podmiotu zobowiązanego do zapłaty składek z tego tytułu, w związku z czym jest sprawą o prawa majątkowe, w której dopuszczalność skargi kasacyjnej jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego nie niższej niż dziesięć tysięcy złotych (art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.).

Jak trafnie zauważył Sąd Najwyższy w postanowieniu z 16 czerwca 2020 r., I UK 330/19 (LEX nr 3033209), ustawą z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r., poz. 1027, dalej: ustawa zmieniająca), ustawodawca, mając na względzie konieczność weryfikacji podmiotów zgłaszających ubezpieczonych do ubezpieczeń społecznych, którym nie można było przypisać funkcji płatnika składek, znowelizował ustawę systemową,

wprowadzając nową kategorię decyzji wydawanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a mianowicie decyzję ustalającą płatnika składek (art. 83 ust. 1 pkt 1a), oraz dodając do ustawy przepisy regulujące skutki takiego ustalenia (art. 38a). Z uzasadnienia do projektu ustawy nowelizującej (druk sejmowy nr 1306) wynika, że uchwalenie tych przepisów miało na celu zapobieganie praktykom, które miały miejsce między innymi z udziałem spółek „R.” i „K.” (czyli spółek R. i K. (...)), które pojawiły się również w rozpoznawanej sprawie), sprowadzającym się do tego, że dotychczasowy podmiot zatrudniający (płatnik składek) na podstawie umowy z podmiotem trzecim przekazywał temu podmiotowi – pod pozorem rzekomego transferu zakładu pracy – wyłącznie osoby zatrudnione, w wyniku czego dochodziło do rozwiązania stosunków prawnych będących podstawą zatrudnienia z dotychczasowym podmiotem zatrudniającym (płatnikiem składek) i nawiązania stosunków z „podmiotem trzecim” (który z tego tytułu był nowym płatnikiem, a zatem w ujęciu art. 38a ust. 1 ustawy systemowej „podmiotem zgłaszającym”). Następnie „podmiot trzeci” udostępniał tych samych pracowników podmiotowi zatrudniającemu, w wyniku czego ten nadal korzystał z pracy swoich pracowników, mimo że formalnie ich nie zatrudniał i nie był płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne (zob. K.Ślebza, Prawne kontrowersje związane z ustalaniem płatnika składek na podstawie art. 38a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Praca i Zabezpieczenie Społeczne, 2018 nr 9, s. 5-16). Stąd w art. 5 ust. 2 ustawy zmieniającej zostało zawarte również rozstrzygnięcie intertemporalne, w myśl którego do składek nienależnie opłaconych przez podmiot, który zgłosił ubezpieczonych do ubezpieczeń społecznych, za okres wskazany w decyzji ustalającej obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym, wydanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, stosuje się odpowiednio art. 38a ust. 3-7 ustawy zmienianej w art. 1 w brzmieniu nadanym ustawą. Z tych przyczyn zdezaktualizował się pogląd Sądu Najwyższego zawarty w postanowieniu z 30 sierpnia 2018 r., I UZ 19/18 (LEX nr 2538817), zgodnie z którym jeżeli decyzja ustala, że ubezpieczony podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako pracownik u płatnika składek, a jako podstawę jej wydania powołuje się art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 oraz art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych,

to należy przyjąć, że przedmiotem sprawy jest podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu stosunku pracy, a zatem dopuszczalność skargi kasacyjnej nie jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c.). Pogląd ten bazował na uprzedniej treści art. 83 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w której nie rozróżniano sprawy o ustalenie podlegania ubezpieczeniom od sprawy o ustalenie płatnika składek. W związku z nowelizacją art. 83 ust. 1 ustawy systemowej od chwili wejścia w życie ustawy nowelizującej na omawianą kwestię należy spojrzeć zupełnie inaczej.

Sąd Najwyższy dostrzegł, że skarżąca odwołuje się do przedstawionego wyżej wcześniejszego poglądu (sprzed nowelizacji ustawy systemowej), który został przywołany przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 14 października 2020 r., I UZ 16/20 (LEX nr 3068798), jednak wywodzi z tego przywołania w sposób nieuprawniony korzystne dla siebie stanowisko, którego w żadnym razie nie da się pogodzić z tym, co faktycznie zostało zaprezentowane w tym postanowieniu. Jeszcze raz wypada podkreślić, że omówione w postanowieniu z 16 czerwca 2020 r., I UK 330/19 (LEX nr 3033209) zmiany w ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych potwierdziły jedynie prawidłowość wykładni zaprezentowanej między innymi w postanowieniu Sądu Najwyższego z 8 grudnia 2020 r., I UK 379/19 (LEX nr 3089631), zgodnie z którą w sprawie, w której adresat decyzji organu rentowego zaprzecza, że jest płatnikiem składek należnych za ubezpieczonego, spór przedmiotowo dotyczy składek na ubezpieczenia społeczne, a nie podlegania ubezpieczeniu. Sprawa ta nie należy zatem do kategorii wymienionej w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., a o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia. W ten sposób – przez zmianę stanu prawnego – zdezaktualizował się odmienny pogląd zaprezentowany w postanowieniu z 30 sierpnia 2018 r., I UZ 19/18, który sugerował (zgodnie z zapatrywaniem skarżącej), że jeśli decyzja organu rentowego ustala, że ubezpieczony podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym jako pracownik u płatnika składek i powołuje jako podstawę prawną art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, to należy przyjąć, że przedmiotem sprawy jest podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu stosunku pracy.

W ocenie Sądu Najwyższego, obecna sprawa nie jest sprawą wymienioną w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., lecz sprawą wymienioną w zdaniu pierwszym tego przepisu. Sąd Apelacyjny zasadnie wezwał więc skarżącą do usunięcia braku formalnego skargi kasacyjnej przez wywiązanie się z obowiązku, o którym mowa w art. 398⁴ § 3 k.p.c., gdyż skarga mogła zostać uznana za dopuszczalną tylko wtedy, gdyby oznaczona w niej wartość przedmiotu zaskarżenia wynosiła nie mniej niż dziesięć tysięcy złotych. Skoro zaś żaląca się nie wywiązała się z nałożonego na nią zobowiązania, to jej skarga kasacyjna musiała podlegać odrzuceniu jako skarga, której braków nie usunięto w terminie (art. 398⁶ § 2 k.p.c.). Wartość przedmiotu sporu w rozpoznawanej sprawie powinna być ustalona już na etapie wnoszenia odwołania od decyzji organu rentowego, a najpóźniej na etapie postępowania apelacyjnego. Zaoszczędziłoby to stronie skarżącej zaskoczenia, że dopiero na etapie postępowania kasacyjnego jest po raz pierwszy wzywana do oznaczenia tej wartości. Wartość ta powinna być przez skarżącą oznaczona z uwzględnieniem art. 19 § 2 k.p.c. i art. 22 k.p.c. Gdyby Sąd Apelacyjny tak oznaczoną wartość zakwestionował, musiałby wszcząć formalne postępowanie służące weryfikacji podanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 25 k.p.c.).

Podsumowując dotychczasowe rozważania, sprawa z zakresu ubezpieczeń społecznych, w której sporne jest tylko to, kto w okresie podlegania przez zainteresowanych ubezpieczeniom społecznym z tytułu ich zatrudnienia jako pracowników był pracodawcą (płatnikiem składek), jest sprawą o prawa majątkowe w rozumieniu art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c. Wartość przedmiotu zaskarżenia w takiej sprawie wyznacza wartość składek za jeden rok od jednego ubezpieczonego.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że zaskarżone postanowienie odpowiada prawu. Dlatego, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., orzekł jak w sentencji postanowienia.